

## زنده گی نامه و کارکردهای علمی و فرهنگی پروفسور دکتور عنایت الله شهرانی دانشمند معاصر افغانستان

عنایت الله شهرانی در هشتم قوس 1321 هجری شمسی ، مطابق به بیست و نهم نوامبر 1942 مسیحی در قریه شهران ولسوالی خاش ولایت بدخشان تولد شده و فرزند دانشمند روحانی شادروان الحاج آخوند ملا عبادالله خان شهرانی میباشد. اولین مربی عنایت الله شهرانی پدرش بوده که در منطقه خاش یگانه موسس مکتب رسمی با همکاری مدیریت معارف بدخشان و اولین معلم افتخاری و بعداً هم یکی از استادان رسمی مکتب خاش بود، که شاگردان مستعد بسیاری را به جامعه تقدیم نموده است.

قریه شهران که در مرکز وادی سرسبز و زیبایی خاش موقعیت داشته، از اینکه در آن زمان بازاری وجود نداشت، تبدلات بصورت جنس در مقابل جنس صورت میگرفت. اهالی این قریه زیبا عموماً زراعت پیشه بوده و به شکل ابتدایی و ساده حیات بسر می بردند.

عنایت الله شهرانی تحصیلات آغازین را در قریه شهران به مکتب «معروف خاش» تمام نموده، حسن خط را تا به مرحله ابتدایی نزد محمد مجتبی خان و نور محمد خان آموخت و در قسمت کار دستی و رسامی در میان همه شاگردان مکتب ممتاز بود. وی متوسطه را در مکتب ابن سینای کابل خواند و حسن خط و املاء را نزد سید محمد ایشان الحسینی فرا گرفت. بی علاقه بودن شهرانی به درس و کتاب در اوایل تحصیل مانع درخشش و شگوفایی استعدادهای نهفته وی نشده و در آوان تحصیل دوره ثانوی در دارالمعلمین کابل از ممتاز ترین شاگردان بود. استعداد فطری و فکری وی به دیده های زیرک و تیزبین محمد یوسف خان محسنی نقش بسته و در صنف دوازدهم با همکاری محسنی کتاب رهنمای سواد آموزی را با تصویرهای آن تألیف نمود. در ضمن کتاب های فزیک که توسط استاد محمد اسلم خان تألیف و توسط شهرانی رسامی شده بود.

بعد از سپری نمودن موفقانه امتحانات کانکور در سال 1962 میلادی، شامل دانشکده تعلیم و تربیه دانشگاه کابل گردیده که از جمله اولین شاگردان دانشکده فوق الذکر بود.

زمانی که محصل سال دوم بود، به تشویق استاد عبدالرحمن یوسفی رساله حضرت بیدل را نوشته و در موسسه تعلیم و تربیه چاپ نمود. به سال سوم فاکولته کتاب «رهنمای تدریس هنر» را به همکاری استاد غلام محی الدین شبنم و به سرپرستی عبدالقهار خان مدیر عمومی کورسهای زمستانی تألیف کرده و در همان سال طبع شده و جهت استفاد به کورسهای زمستانی به معلمان توزیع شد. اثر فوق الذکر را میتوان اولین کتاب رهنما و اصول تدریس هنر دانست که بعدها با اضافات و اصلاحات توسط مؤلف با همکاری وزارت معارف با اعطای جایزه نقدی در مطبعه فرانکلین به چاپ رسید.

استاد شهرانی در فاکولته از استاد عبدالغفور برشنا و دو نفر متخصصان امریکایی نقاشی را در کنار مضامین دیگر فرا گرفته و موفق به اختراع کردن شیوه جدید در دیزاین شده و این موضوع در کابل تایمز با ذکر سوانح و نمونه های کاری وی توسط نور رحیمی و محمد شفیع راحل طبع شده و این ابتکارش در میان هنرمندان داخلی و خارجی از شهرت کاملی برخوردار بود. در سال چهارم فاکولته، داکتر شهرانی کتاب «هنر در افغانستان» را با

همکاری استاد برشنا تالیف کرد. این کتاب اولین تذکره نقاشان افغانستان بوده و تا کنون نیز منحیث مآخذ با اعتبار برای تحقیق هنر بشمار میرود. توانایی و استعداد شهرانی علاقه مسوولین را جلب کرده و وزیر معارف وقت داکتر علی احمد پوپل امر طبع دوباره تذکره نقاشان و کتاب اصول تدریس هنر را با صحافت عالی صادر نمود.

در عین زمان، رساله «افکار تربیتی آرتور شوپنهاور» وی مورد تقدیر و تمجید استادانش قرار گرفت و بعد از اتمام دانشگاه کابل به سال 1965 میلادی که قرار بود در کدر علمی پوهنتون پذیرفته شود ولی عمداً به اکادمی تربیه معلم فرستاده شده که باعث دلسردی و عدم علاقه شهرانی شده و منجر به استعفايش شد. استعداد شهرانی شیفته گانش را به حرکت در آورده و بنابر دعوت آقای محمد سالم مسعودی به دارالمعلمین کابل منحیث استاد به فعالیت آغاز کرد.

همزمان با کار در دارالمعلمین کابل، کورس یکساله مافوق لیسانس را به سرپرستی وزارت معارف بنام «کونسلینگ گایدنس» که مسایل روانشناسی را بحث میکرد، فرا گرفته و پس از اتمام کورس، دوسال را عملاً با محصلین صنوف سیزدهم و چهاردهم در خصوص حل مشکلات روانی موفقانه کار کرد.

در لیسه دارالمعلمین کابل داکتر شهرانی به عنوان نقاش و نویسنده ادبیات فولکلوری شهرت داشت. مقالات و مضامینش در نشریات مطبوعات چون آریانا، ادب و فولکلور مسلسل به چاپ رسیده است. نقش و موقف هنری استاد شهرانی توسط استاد علی اصغر بشیر هروی در مجله ژوندون نقد و بررسی شده و به معرفی مفصل استاد مبادرت ورزیده است. استاد شهرانی مدت سه ماه در قاره های آسیا و اروپا سیاحت کرده، در ضمن معرفی آثار نقاشییش، توانست که عاید مالی از هنر خویش بدست آورد.

در سال 1971 میلادی پیوند زندگی را بست و ثمره این وصلت یک دختر و سه پسر میباشند. این وصلت درهای جدید امکانات را به شهرانی گشود و در سال 1971 میلادی بعد از غالب آمدن در رقابت بین داوطلبان به صفت استاد در فاکولته تعلیم و تربیه پذیرفته شد. وی افتخار مدرسی را درین موسسه تا سال 1975 میلادی بدوش داشت. استاد شهرانی بنا بر دعوت وزیر کلتور و هنر هندوستان افتخار سفر سه هفته ای را به صفت پروفیسور داشته و طی این دیدار از مراکز مشهور هنری هند دیدن بعمل آورد. این سفر وی مصادف با ریاست داکتر محمد حیدر خان بود. در دوره ریاست داکتر عبدالاحمد جاوید وظیفه رسامی و نقاشی پورتریت های رؤسای پوهنتون به انگشت های هنر آفرین استاد سپرده شد. استاد شهرانی همکار علمی نزدیک و صمیمی با داکتر عبدالاحمد جاوید بود. در سال 1975 میلادی بنابر پیشنهاد ریاست فاکولته ادبیات و علوم بشری منحیث استاد شعبات نقاشی و هیکل تراشی و ادبیات عامیانه (فولکلوری) در آن دانشکده تبدیل شد. در سال 1976 میلادی بعد از سپری نمودن مؤفانته امتحان بین استادان پوهنتون و کاندید های خارج پوهنتون جهت تحصیل ماستری با استفاده از سکالرشپ فولبرایت عازم ایالات متحده آمریکا گردید. بنابه گفته استاد شهرانی، این موفقیت وی توأم با ممانعت های سیاسی و تبعیضی بوده و چشم دید های خویش را چنین نقل میکند: «قبل از رفتن به سکالرشپ از طرف معاون فاکولته ادبیات بمشکلات روبرو شدم. معاون فاکولته به اداره فولبرایت میگوید که میخواهیم تنها از یک قوم گارد مملکت را تربیه نماییم و چون شهرانی منسوب بدان قوم نیست، لذا فاکولته به رفتنش به آمریکا موافق نیست. ولی بعد از سه ماه این مشکل مرفوع گردیده، تکت و پاسپورتم داده شده و عازم آمریکا گردیدم.»

داکتر شهرانی بعد از اتمام دوره ماستری در سال 1978 میلادی دوباره به وطن برگشت. حین تحصیل در دوره ماستری یکتعداد کورسهای دوره داکتری را نیز به پایان رسانید. بعد از بازگشت دوباره بحیث استاد در فاکولته ادبیات و علوم بشری شروع به کار نموده و کورس های فولکلور را به محصلان خارجی فاکولته ادبیات و مضامین هنری را به شعبات نقاشی و هیکل تراشی تدریس نمود.

در سال 1979 میلادی منحیث امر دیپارتمنت هنرهای زیبای فاکولته ادبیات مقرر و به فعالیت های انکشاف هنرهای زیبا دست یازید. داکتر شهرانی در دوره آمریت خود به اصلاحات اساسی دیپارتمنت هنرهای زیبای فاکولته ادبیات مبادرت ورزید و به توسعه آن پرداخت. در کنار شعبات نقاشی و هیکل تراشی در سال 1980 میلادی ایجاد شعبات موسیقی، تیاتر، سینماتوگرافی، دیزاین و گرافیک، تعلیم و تربیه هنر و تاریخ هنر از جمله خدمات فراموش ناشدنی داکتر شهرانی میباشد. تأسیس شعبات فوق الذکر به مثابه گام نخست تعلیم هنر به سویه دانشگاه ویا اکادمیک بشمار میرفت. گنجائیدن شعبات فوق در چوکات فاکولته ادبیات ناممکن بود و بنا به موافقه ریاست پوهنتون، آمریت دیپارتمنت هنرهای زیبا مستقلاً ایجاد شده و داکتر شهرانی منحیث اولین امر و مؤسس شعبات موسیقی و تیاتر این دیپارتمنت مقرر گردید. در عین وقت داکتر شهرانی ریاست افتخاری بخش نقاشان اتحادیه هنرمندان افغانستان را نیز به سمت خویش داشت.

بعد از شهادت دو برادر و محبوسی برادرهایش در اوایل سال 1980 میلادی و نسبت وضع ناهنجار وطن از طرف دستگاه خود فروخته رژیم کابل و روبرو شدن با مشکلات سیاسی که با خطرات جانی همراه بود، داکتر عنایت الله شهرانی را مجبور به ترک وطن نمود. در سال 1981 میلادی به پاکستان مهاجرت کرد و تا سال 1982 میلادی در دانشگاه پشاور منحیث استاد در بخش مطالعات آسیای مرکزی و فاکولته جغرافیا ایفای وظیفه نمود. در زمان هجرت عشق وطن به قلبش موج میزد و به فعالیت های سیاسی خویش بر ضد فعالیت های منفی روسها نیز ادامه داد. نیرو و انرژی استاد در راه تعلیم و تربیه فرزندان وطن همیشه نیرومند بوده و در لحظات دشوار چاره برای تدریس آنان می جست. یکی از فعالیت های وی درین راستا نیز تهیه و ترتیب نمودن پروگرامهای مضامین و نصاب تعلیمی اطفال مهاجر افغان از صنف اول تا دوازده به سرپرستی احمدشاه احمدزی بود.

در نیمه سال 1982 میلادی با فامیل خود به ایالات متحده آمریکا در شهر توسان ایالت اریزونا منحیث پناهنده سکونت اختیار نموده و در سال 1983 میلادی شامل یونیورسیتی (دانشگاه) اریزونا گردید.

داکتر شهرانی در سال 1986 میلادی شهادتنامه دکتورا «پی اچ دی» را در مسلک تعلیم و تربیه بدست آورد. از سال 1987 تا 1990 میلادی همکاری های قلمی را با مجله (نامه خراسان) و نشرات دیگر آغاز کرده و در دانشگاه اریزونا بمدت دو سال منحیث استاد زبان های آسیای مرکزی ایفای وظیفه نمود. در ایام اقامت در شهر توسان ایالت اریزونا در تلویزیون تعلیمی مشترک بین عربستان سعودی و معارف آن شهر منحیث طراح و مشاور کار کرد.

امید برگشت شهرانی به وطن در سال 1990 میلادی با شرایط ناسازگار کشور از طریق پاکستان به تعلیق افتاده و مدت پنج سال در اسلام آباد پاکستان متوطن گردید. در طی پنج سال اقامت دست به فعالیت های سیاسی و هنری زده، علاوه بر همکاری با سازمانهای مجاهدین افغانستان، منحیث عضو رابطه عالم اسلامی نیز پذیرفته شده و وظیفه مستشاریت تعلیمی را

در آن سازمان بعهده داشت. سفرهای فرهنگی، همکاری و دینی به ممالک مستقل جدید آسیای مرکزی (تورکستان) از جمله پیامد های عضویت در سازمان رابطه عالم اسلامی بود. در سال 1992 میلادی بنابر دعوت مؤسسه (پیوند) تاجیکستان به دوشنبه سفر نموده، عضویت و معاونیت مؤسسه بزرگ (پیوند) را به دست آورده و با داکتر عاصمی رئیس عمومی (پیوند) همکاری های علمی و فرهنگی نمود.

همزمان با مستشاریت در رابطه عالم اسلامی، بنابر دعوت دانشگاه بین المللی اسلامی اسلام آباد به حیث استاد در آن دانشگاه ایفای وظیفه کرد و در سال 1991 میلادی منحصت پروفیسور و رئیس بخش مطالعات آسیای مرکزی در آن دانشگاه مقرر گردید و این مسوولیت را تا اخیر سال 1994 میلادی به عهده داشت. در دانشگاه مذکور با تعدادی از متخصصین آسیای مرکزی در قسمت احیای مسایل و موضوعات فرهنگی، تاریخی و دینی (قبل از استیلای مناطق مذکور توسط روسها) کار کرده و زمینه آوردن تعداد زیاد شاگردان جهت آموزش از آسیای مرکزی در دانشگاه را فراهم نمود.

در سال 1995 میلادی با فامیل خویش جهت تحصیلات عالی فرزندانش دوباره به آمریکا برگشت.

در سال 1999 میلادی مجله (پیمان) را در نیویارک تاسیس نموده و بعد از مدتی در عین سال مجله (بلخ) را در کانادا اساس گذاشت.

علاوه بر این بتاريخ 26 نوامبر سال 2001 میلادی بخاطر احیاء فرهنگ افغانستان و یکجا کردن هنرمندان آواره افغانستان از گوشه و کنار جهان، (اتحادیه سرتاسری هنرمندان افغانستان) را تاسیس و همزمان با آن از طرف اکثریت قاطع اعضای مجلس مؤسسين به حیث رئیس عمومی اتحادیه مذکور انتخاب گردید.

در سال های اخیر قبل از تدوین قانون اساسی، مقاله معروف (نظام سیاسی آینده- افغانستان) را نوشت که اکثریت مردم افغانستان آنرا استقبال نمودند و تعدادی از نفوذ طلبان تبعیض پسندان و اکنش های خویش را با تخریبات و تبلیغات نشان دادند. در مقاله مذکور داکتر شهرانی بار اول بصراحت نظام سیاسی افغانستان را بشکل فدرالی طراحی و نقشه افغانستان را به دو شکل سه ایالتی و هفت ایالتی تقسیم نمود. سفر های را نیز به کابل و ولایات شمال جهت تقویة مفکوره فدرالی انجام داده و سیمینارهای را سازمان داد.

در سال 2003 میلادی به پیشنهاد وزرای معارف و تحصیلات عالی و تأیید رئیس جمهور حامد کرزی، داکتر عنایت الله شهرانی با هجده تن از متخصصان تعلیم و تربیه به عضویت کمیته مستقل تعلیمی یونسکو معرفی شده و در شهر پاریس با متخصصان دیگر در باره تعیین پروگرامهای تحصیلات عالی و معارف همکاری نمود.

داکتر عنایت الله شهرانی تا کنون مصروف تالیفات و تحقیقات در رشته های هنری، تاریخی، ادبی و تعلیمی در شهرک بلومنگتن اندیانی ایالات متحده آمریکا بوده و در دهه اخیر یکی از پرکارترین شخصیت ها در انکشاف و احیای فرهنگ افغانستان بشمار میرود. داکتر شهرانی همکار قلمی بیشتر از هفده جریده و مجله بوده و مقالاتش بطور مسلسل بطبع رسیده و کتابها و آثار وی در افغانستان، هندوستان، پاکستان، ایران، آمریکا، مصر، سویدن و کانادا به چاپ رسیده است.

داکتر عنایت الله شهرانی در ممالک مختلف سفرها نموده و شرف زیارت یثرب و بطحا به وی نصیب شده است. استاد شهرانی به لسانهای دری، لهجه های مختلف زبان تورکی، انگلیسی و پشتو مسلط بوده و نویسنده چیره دست در لسانهای ذکر شده می باشند.

در زیر فهرستی از مسوولیت ها، وظایف و تألیفات استاد شهرانی را به شما بر می‌شماریم:

### وظایف در داخل کشور:

- معلم دارالمعلمین کابل؛
- سرمعلم راهنمایی «کونسلینگ گایدنس» صنوف سیزدهم و چهاردهم دارالمعلمین کابل؛
- مشاور مکاتب ابتدایی در مضامین هنر از طریق مدیریت دارالمعلمین کابل؛
- استاد فاکولتة تعلیم و تربیه؛
- استاد فاکولتة ادبیات؛
- استاد فاکولتة هنرهای زیبا؛
- آمر دیپارتمنت هنرهای زیبا در فاکولتة ادبیات؛
- آمر عمومی فاکولتة هنرهای زیبا؛
- همکار هنری با ریاست تألیف و ترجمه وزارت معارف؛
- نقاش در موسسه تعلیم و تربیه پوهنتون کابل؛
- رئیس اتحادیه هنرمندان در بخش نقاشان، خطاطان و هیکل تراشان کابل.

### وظایف در خارج کشور:

- استاد در یونیورسیتی پشاور، مرکز تحقیقاتی آسیای مرکزی و فاکولتة جغرافیه 1981-1982م؛
- طراح تلویزیون تعلیمی در اریزونا به ارتباط تلویزیون عربستان 1982-1986م؛
- استاد زبان های آسیای مرکزی (تورکی) یونیورسیتی اریزونا 1988 - 1990م؛
- مستشار تعلیمی در مرکز رابطه عالم اسلامی در اسلام آباد 1990-1991م؛
- رئیس بخش تحقیقات آسیای مرکزی و پروفیسور در دانشگاه بین المللی اسلام آباد 1991-1995م؛
- رئیس عمومی اتحادیه سرتاسری هنرمندان افغانستان 2001-2003م.

### سمینارها:

- عضو سمینار صلح در افغانستان واقع در کویتة پاکستان 1994م؛
- عضو سمینار در خصوص حصول استقلال افغانستان، قبرس؛
- عضو کمیته مستقل تعلیمی یونسکو و عضو سمینار پروگرام سازی تعلیمات در افغانستان پاریس؛
- عضو سمینار بهبود تعلیمات عالی در افغانستان، دانشگاه اندیانا، سال 2001 م؛
- عضو سمینار ساختار سیاسی افغانستان، پرنستون یونیورسیتی، نیوجرسی 2002 م؛
- عضو سمینار نظام سیاسی آینده افغانستان، مزارشریف (2003 م) و مؤسس آن؛
- عضو سمینار انکشاف زبان های تورکی در افغانستان، مزارشریف 2004 میلادی و مؤسس آن؛
- عضوده ها سمینار و کانفرانسهای دیگر در داخل و خارج از وطن.

## پیرامون کارهای بنیادی دکتور عنایت الله شهرانی

- تخصص اولی داکتر عنایت الله شهرانی تعلیم و تربیه و تخصص دومی تحصیلی در رشته هنر بسویۀ داکتری؛
  - نویسنده اولین تذکره هنرمندان در کتاب «هنر در افغانستان» با تقاریظ علامه حبیبی و استاد برشنا، تألیف در 21 سالگی؛
  - کتاب «اصول تدریس آرت تربیوی» اولین کتاب رهنمای تعلیمی آرت، با تقاریظ استاد برشنا و استاد غلام محی الدین شبنم غزنوی، تألیف در سن 20 سالگی؛
  - تألیف دو کتاب امثال و حکم دری و پشتو اولین کتاب های ضخیم در همان رشته در وطن؛
  - شعبات نقاشی و هیکل تراشی که مربوط فاکولته ادبیات بود، آن دو شعبه را جدا ساخته با تأسیس؛ شعبات دیگر منحیث فاکولته مستقل هنرهای زیبا در قطار فاکولته های دیگر پوهنتون قرار میدهد؛
  - شعبه موسیقی را بار اول در فاکولته هنرهای زیبا تاسیس و صبغه دانشگاهی میدهد؛
  - شعبه تیاتر را بار اول بسویۀ اکادمیک در فاکولته هنرهای زیبا تأسیس میکند؛
  - بزرگترین اتحادیه سراسری هنرمندان افغانستان را در سال 2001 میلادی در خارج اساس گذاری کرده و در 29 مملکت جهان نمایندگی های هنری و فرهنگی افغانستان را تأسیس مینماید؛
  - در ساحة فولکلور در افغانستان بیشترین و زیاد ترین مقالات و کتب را مینویسد؛
  - در ساحة هنر، نزده کتاب و بیش از صد مقاله نوشته است؛
  - داستان های حماسی گوراوغلی را نیز بار اول جمع آوری و به نشر رسانیده است؛
  - دست کم سیصد مقاله در عمومیات و خصوصیات فرهنگ افغانستان تحریر کرده است؛
  - بمناسبت وفات هنرمندان وطن در خارج و داخل کشور مقالات زیادیرا در خصوص حیات هنری شان به نشر رسانیده است؛
  - صدها فعالیت هنری دیگر را در ضمن سیمینارها، نمایش ها و دفاعیه ها و حمایه ها از هنرمندان وطن نموده است؛
  - کتب و مقالات زیادیرا درباره تعلیم و تربیه و تعلیم و تربیه هنری تألیف و تهیه نموده است.
- دکتور شهرانی اولین کسی است که بصراحت تبدیلی نظام سیاسی افغانستان را به «نظام فدرالی» در جریده «امید» شرح و تفصیل میدهد.

### آثار دکتور شهرانی:

- 1- آرت برای معلمین مکاتب ثانوی و دارالمعلمین ها، چاپ در مؤسسه تعلیم و تربیه، 1964 میلادی، کابل در پنجصد جلد؛
- 2- اصول تدریس آرت تربیوی ، وزارت معارف در سال 1350 هجری شمسی ، در یک هزار نسخه، چاپ مطبوعه فرانکلین ، کابل؛
- 3- هنر در افغانستان چاپ مطبوعه فرانکلین وزارت معارف سال 1350 هجری شمسی در هزار نسخه، کابل؛

- 4- امثال و حکم دری، طبع مطبعه دولتی، کابل، سال 1354 هجری شمسی؛
- 5- امثال او حکم پشتو، طبع مطبعه دولتی، کابل، سال 1354 هجری شمسی؛
- 6- لغات مستعمل در لهجه دری بدخشان، طبع مسلسل در مجله ادب فاکولته ادبیات پوهنتون کابل؛
- 7- فلک های کوهسار، طبع بصورت مسلسل در مجله آریانا، انجمن تاریخ 1352 هـ؛
- 8- گور اوغلی، داستانهای حماسی افغانستان و تورکستان به زبان فارسی تاجیکی، چاپ در مجله فولکلور و لمر، کابل؛
- 9- دوبیتی های تاجیکی، طبع در مرکز فرهنگی ایران و پاکستان، اسلام آباد، 1373 هـ ش، در چاپ چهارم در دو بخش بزرگ دوبیتی های تاجیکی و دوبیتی های دری به ضخامت بزرگ، کابل 2016 م؛
- 10- پنج هنرمند شهیر افغانستان، رساله کدر علمی در پوهنتون کابل بنام «تاریخچه هنر در افغانستان»؛
- 11- تعلیم و تربیه هنر در افغانستان، (رساله ماستری) بزبان انگلیسی، دانشگاه اریزونا، 1978 میلادی؛
- 12- ارزیابی سیستم امتحانات مضمون هنر در مکاتب عالی در غرب ایالات متحده آمریکا، (رساله دکتورا) بزبان انگلیسی، دانشگاه اریزونا، 1986 م؛
- 13- آسیای مرکزی (درباره عمومیات آسیای مرکزی)، چاپ جریده کاروان مسلسل، 1998-1999 میلادی، آمریکا؛
- 14- استاد عدیم شغنانی (سید زمان الدین عدیم)، چاپ در کانادا، 1997 میلادی و قاهره، 2016 میلادی، ناشر استاد فضل الرحمن فاضل؛
- 15- قهرمان ماوراءالنهر ابراهیم بیک لقی، طبع مسلسل مجله پیمان، نیویارک، 1999-2001 میلادی؛
- 16- یادى از نقاشان افغانستان، طبع مسلسل در جریده کاروان، دهه اخیر نود، امریکا؛
- 17- ضرب المثل های دری افغانستان، طبع در کانادا، سویدن، پاکستان، ایران (تهران) 1382 هجری شمسی، دنباله امثال و دو چند آن؛
- 18- مرزهای همزیستی زبان ها، چاپ در نیویارک، 1996 میلادی؛
- 19- افسانه شگوفه بهار، چاپ در نیویارک 1997 میلادی، چاپ دوم بنام «هنر و اخلاق»؛
- 20- مخفی بدخشی (تعلیق و تحشیه) چاپ در دهلی 2001 م؛
- 21- لعل سخنگوی (دیوان سید النسب شاه بیگم مخفی بدخشی) تألیف، چاپ در کابل 2016 میلادی؛
- 22- شرح احوال و آثار استاد عبدالحی حبیبی، طبع مسلسل از طریق مجله پیمان، نیویارک و چاپ در قاهره 2016 میلادی. ناشر استاد فضل الرحمن فاضل.
- 23- همایون نامه، مقدمه و ادیت، طبع مسلسل در مجله پیمان، نیویارک در هفت شماره پیمان تا 1999 میلادی، چاپ در کابل بصورت کتاب 2014 میلادی؛
- 24- شجره شهریاران تورک، طبع در جریده جهش در جرمنی (ناتکمیل)؛

- 25- تورکان پارسی گوی، چاپ درسایت ها و چاپ درکابل 2016 میلادی؛
- 26- بابرنامه (چاپ بمبئی) تعلیق و تحشیه، چاپ در مجله پیمان، نا تکمیل؛
- 27- قانون طرب، با اضافات، تعلیقات و تحشیه، چاپ در سویدن 2000م از نوشته استاد سرآهنگ؛
- 28- یمگان (مزار ناصر خسرو) نوشته استادخلیلی، تعلیق و تحشیه، چاپ در دانشگاه دهلی، 2000 میلادی؛
- 29- ظهیرالدین محمد بابرشاه، مقدمه، تحشیه و تعلیق بر نوشته استاد حبیبی، چاپ مسلسل در مجله پیمان، نیویارک، 2000 میلادی؛
- 30- افکار شاعر، نوشته استاد سلجوقی، مقدمه و تعلیقات، چاپ نشده؛
- 31- پیر خرابات (استاد قاسم افغان)، طبع در پشاور سال 1382 هجری شمسی؛
- 32- فیض قدس، نوشته استاد خلیلی، بکوشش، چاپ نشده؛
- 33- لتامنگیشکر، چاپ کابل، 1391 هجری شمسی؛
- 34- زنده گینامه استاد عبدالرشید لطیفی، مقدمه وادیت کانادا، 1998م مؤلف پروفیسور لطیفی؛
- 35- مشاهیر بدخشان (چهره های برجسته بدخشان) آماده چاپ؛
- 36- شاه محمد ولیخان دروازی، چاپ پشاور، 2007 میلادی؛
- 37- ساز و آواز در افغانستان (در دو جلد)، چاپ در مطبعه بیهقی 1389 هـ ش؛
- 38- دیوان شاه غریب میرزا غریبی، مقدمه و تصحیح و تحشیه، نا تکمیل چاپ در مجله پیمان؛
- 39- سیر هنر در افغانستان آماده چاپ؛
- 40- غزنویان (شامل مقالات محمود غزنوی، سبکتگین، غزنی و سنایی وکابل) چاپ در مجلات و جراید؛
- 41- شرح احوال پروفیسور غلام محمد میمنگی، چاپ پشاور، 1384 هجری شمسی و چاپ دوم درکابل 1388 هجری شمسی؛
- 42- تاریخچه اقوام در افغانستان، چاپ چهارم 1391 هجری شمسی، کابل؛
- 43- زیب النساء بیگم و مفهوم عشق در اشعار او، چاپ درکابل 1389 هـ ش؛
- 44- زنان برگزیده خاور زمین، چاپ مسلسل در مجله «نشریه زن» در کانادا، و چاپ در کابل؛
- 45- محمود سامی پاشا مشاور نظامی اعلیحضرت امان الله خان، چاپ درکابل، جرمنی و آسترالیا، 2012 میلادی؛
- 46- عایشه درانی، چاپ در کابل، 1389 هجری شمسی؛
- 47- شگوفایی هنر در عهد تیموریان هرات، چاپ درکابل، 1391 هـ؛
- 48- تاریخچه فاکولته تعلیم و تربیه، چاپ اول درکابل، 1391 هـ؛
- 49- خاطرات من از تأسیس فاکولته هنرهای زیبای دانشگاه کابل، چاپ درکابل، 1391 هـ ش؛
- 50- امثال تورکی اوزبیکی با همکاری عارف عثمانوف، چاپ؛



- 51- خوشنویسان، چاپ در قاهره- مصر، 2015 م، ناشر استاد فضل الرحمن فاضل؛
- 52- حکایات و روایات، چاپ در قاهره- مصر 2016 م، ناشر استاد فضل الرحمن فاضل؛
- 53- صورتگران معاصر افغانستان، (در دو جلد)، چاپ در مطبعه بیهقی کابل، 1392 هـ؛
- 54- کابلستان، چاپ در کابل و چاپ در قاهره با عنوان کابلیان و کابلستان؛
- 55- گور اوغلی سلطان، چاپ در کابل 2016 میلادی؛
- 56- تهیه مواد و نوشته در چهار جلد کتاب (کی کیست در فرهنگ برونمرزی)، تألیف پوهاند رسول رهین؛
- 57- فرهنگ تاجیکی، چاپ پشاور، 1387 هجری شمسی؛
- 58- د پشتو متلونه، چاپ در کابل، 1387 هجری شمسی، دنباله و مکمل امثال پشتو؛ چاپ سوم در کابل، 2019 م
- 59- بزم تاجیک، چاپ نشده، ره آورد سفر به تاجیکستان 1992 میلادی؛
- 60- ادیت و دو مقدمه در کتاب های «چهره های جاویدان» و «هنرمندان تاریخ ساز تیاتر» چاپ در کانادا، مؤلف ماریا دارو؛
- 61- آرامگاه بابر، تحشیه و تعلیق، ناتکمیل؛
- 62- تعلیمات عمومی، بفرمایش یونسکو، چاپ نشده؛
- 63- کابل در پرده های تاریخ، چاپ در قاهره- مصر، 2015 میلادی؛
- 64- موسیقی در بدخشان، چاپ نشده؛
- 65- فرهنگ تورکی اوزبیکی شهران- ضم فرهنگ داکتر فیض الله ایماق؛
- 66- سلطان محمود غزنوی، چاپ در قاهره؛
- 67- هفت شهر هنر، چاپ در قاهره؛
- 68- دل نامه فارسی، در حال چاپ؛
- 69- عارفان و سالکان، چاپ در کابل، 1397 هـ؛
- 70- مجموعه مقالات متفرقه؛
- 71- اتحادیه سراسری هنرمندان افغانستان؛

به سلسله عنوان «سیری در آثار فرهنگی روزگار ما» کتابهای ذیل ترتیب یافته است:

- 72- سخنوران صاحبدل، چاپ در کابل؛
- 73- پیشکسوتان تاریخ، جلد دوم؛
- 74- پیشکسوتان ادب و فرهنگ، جلد سوم؛
- 75- در باب آثار فرهنگیان، جلد چهارم؛
- 76- مناقشات، تبصره ها و پرخاشهای مطبوعاتی، جلد پنجم؛
- 77- نظام فدرالی در افغانستان، جلد ششم؛

- 78- سوگنامه ها، جلد هفتم.
- 79- در حاشیه کتاب «ناشناس ناشناس نیست»، کابل 2020م
- 80- چلچراغی در شبستان عرفان، کابل 2018م
- 81- پنجشیرنامه، کابل 2019م

## رساله ها:

- تاریخچه خرقة مطهره در قندهار، چاپ در چندین نشریه؛
- سیری در بدخشان، چاپ در کتاب پژوهشهای ایران شناسی، جلد 21، 1392 تهران؛
- استاد صلاح الدین سلجوقی، چاپ در کتاب پژوهشهای ایران شناسی، تهران؛
- سامانیان و مدنیت آن دوران، چاپ در کتاب پژوهشهای ایران شناسی، جلد 16، 2005 میلادی تهران؛
- نفوذ زبان فارسی در شبه قاره هند، چاپ در پژوهشهای ایران شناسی، جلد 18، 1388 هجری شمسی، تهران؛
- ناصر خسرو از نگاه بدخشانیان، چاپ در کتاب میگان، یونیورسیتی دهلی، 2000م؛
- سردار بیدل شناس عبدالعزیز حیرت، مجله درد دل، کالیفورنیا، بدمیریت سراج و هاج؛
- تاریخچه چنداول و باشندگان آن، چاپ در چندین کتاب.
- غزنی و سنایی، چاپ در مجله درد دل، کالیفورنیا، بدمیریت سراج و هاج؛
- آمیزش موسیقی با روان آدمی، راه نیستان، تورکیه، بدمیریت عبدالقیوم ملکزاد؛
- حنجره هند، لتامنگیشکر، چاپ در سایت ها؛
- دری یا زبان درباریان، مجله آریانای برونمرزی، چاپ سویدن؛
- آرتور شوپنهاور، تحقیق علمی، سال 1964 میلادی، دانشگاه کابل؛
- پیرامون مقاله صدیق رهپو طرزی «سرزمین ما ارژنگ زیبای قومی»، چاپ در سایت ها
- بیدل، رساله تحقیقی، سال 1963م، چاپ دیتو، موسسه تعلیم و تربیه، 1963م؛
- و ده ها رساله و صدها مقالات دیگر.

## فهرست تقاریظ و مقدمه های که درباره کتاب های دانشمندان، استاد شهرانی نوشته است:

- اکثر این نوشته های استاد شهرانی، تقریظ بر کتابها و یک تعداد مقالات دیگر تبصره، تائید و انتقاد میباشد.
- تقریظ - نگاهی به سیمای آرین پور و تاریخ منظوم او (چاپ اول آمریکا، 1376 هـ؛
  - تذکر - توضیح یک مطلب در خصوص کتاب «تاریخ منظوم» شهکار آقای آرین پور؛
  - تقریظ - دیوان «جاودان خزان» درباره اثر آرین پور (1390 هجری شمسی)؛
  - تذکر - ذکری بنام خداوند، چاپ در آمریکا و افغانستان؛
  - تقریظ - پور غنی صائب شناس بزرگ، درباره «دیوان پورغنی» چاپ شده؛
  - تقریظ - پور غنی یا عیارزاده یی از کابلستان در کتاب «به یاد پورغنی» چاپ در هالند و افغانستان؛
  - تقریظ - سیمای آشنا، در کلیات اشعار جمشید شعله- چاپ شده؛
  - تقریظ - پرتوی بر زوایای زندگی و آثار و افکار جمشید شعله. در کتاب «سیر دبستان بدخشان»، چاپ شده؛
  - نظریه - ملا شاه بدخشی- درباره کتاب ملاشاه بدخشی، از فضل الرحمن فاضل، چاپ در پیمان؛

- نظریه - یادی از ملا عبدالله عارف چاه آبی، درباره «دیوان عارف» چاپ درجریده «امید»؛
- تقریظ - از جور روزگار چه شبها گریستم، درباره دیوان «نوای نی» از ناجیه کریم چاپ شده (2016 میلادی)
- تقریظ - اشعار خود جوش و دل انگیز عارف وطن حافظ محمد کریم کابلی؛
- تقریظ - چرخ فلک، درباره کتاب «خاطرات استاد خلیلی» چاپ در «امید»؛
- تقریظ - ابیات جاودان آتش سرا، درباره کتاب آتش سرا، سروده معتصم بالله خلیلی، چاپ شده؛
- تقریظ - شاعر اندیشه ها، درباره کتاب «لاله زاران شفق» از معتصم بالله خلیلی، چاپ شده؛
- تقریظ - درباره کتاب «از دنبوره تا گیتار» اثر نصرالدین سلجوقی، چاپ شده؛
- تقریظ - About the work of the author چاپ شده؛
- تقریظ - هرکه امین نیست ایمان ندارد، درباره سرقت ادبی از کتاب مزارات هرات چاپ شده، در «امید»؛
- تقریظ - خشک و تر- درباره کتاب استاد مشعل- چاپ شده؛
- تقریظ - کلمه هرات و کتاب تاریخنامه هرات - چاپ شده؛
- تقریظ - یک نظرگذرا بر تاریخ افغانستان، درباره نوشته های تاریخی غلام سخی سخا، چاپ نشده؛
- تقریظ - خاطرات ظفر حسن، درباره کتاب «افغانستان از سلطنت امیرحبیب الله خان تا صدارت محمد هاشم خان» ترجمه فضل الرحمن فاضل- چاپ در دهلی و افغانستان؛
- نظریه - چندکلمه درباره دیوان شکوفه بهار، اثر بهار سعید، چاپ شده؛
- نظریه - مقدمه چاپ دوم، شکوفه بهار، هنر و اخلاق از دیروز تا امروز؛
- تقریظ - دو دیوان ارزشمند از هاشم زمانی، چاپ شده؛
- تقریظ - استاد موسی معروفی شاعر بزرگ عصر ما، درباره دیوان انگلیسی موسی معروفی، چاپ شده؛
- تقریظ - در لغت نامه پروفیسور داکتر عبدالواسع لطیفی- چاپ شده؛
- تقریظ - در باره کتاب هنری، مرتضی پردیس - چاپ شده؛
- تقریظ - مقدمه در کتاب حاجی غلام سرور دهقان کابلی - چاپ شده؛
- نظریه - اشکهای چکیده، سروده خالد صدیق، چاپ شده امید؛
- تقریظ - ادبیات شفاهی مردم، درباره کتاب نصرالدین سلجوقی، چاپ شده؛
- نظریه - نوروز خوش آئین- درباره کتاب استاد جاوید- چاپ شده- کاروان؛
- نظریه - سخنی پیرامون دو مجله «امت» و «انسجام»، چاپ ایران؛
- نظریه - نگاه مختصری به کتاب «خاطرات سیاسی سید قاسم رشتیا» چاپ شده؛
- نظریه - نظریه درباره جریده امید- چاپ شده؛
- نظریه - توضیح یک مطلب پیرامون مقاله «یادی از صوفی عشقوری» چاپ شده؛
- نظریه - سخنی چند پیرامون کتاب «سفینه موسیقی» چاپ شده؛
- نظریه - گلشن زیبای اشعار یا دیوان استاد قربت، چاپ شده؛
- تقریظ - سخنی چند به تائید متن این کتاب درباره نوشته رفیق زمانی کتاب جاذبه های گردشگری در افغانستان؛
- تقریظ - عارف والاگهر راز محمد زارع و دیوان پرکیف او- چاپ شده؛
- تقریظ - یار آشنا از اقلیم اندخوی، درباره کتاب داکتر ایماق، چاپ شده؛

- تقریظ - درباره کتاب استاد شبنم غزنوی، چاپ شده؛
- تقریظ - آرمان ما، مقدمه در مجله «پیمان» چاپ شده؛
- تقریظ، پیشگفتار در کتاب «استاد عبدالرشید لطیفی بزرگمرد مطبوعات و تیاتر افغانستان»، تألیف پروفسور داکتر عبدالواسع لطیفی- چاپ شده؛
- تقریظ - درباره سروده های اسمعیل خراسانپور، چاپ شده ، عربستان 1386 هـ.ش؛
- تقریظ در کتاب «افغانستان در قرن بیست، موانع تاریخی در راه استقرار دولت قانون» تألیف استاد داکتر محمد حیدر، کابل 1397 هـ.ش
- تقریظ - شاعر عاشق مشرب، نذیر احمد ظفر، درباره کتاب «شب یلدا» چاپ شده، 1391 هـ.ش، ترکیه؛
- تقریظ - مردیکه مایه افتخار اهل معارف بود، درباره کتاب «سنگ مزار» تألیف استاد عبدالغفور رحیل دولتشاهی، چاپ شده؛
- تقریظ - نظری بر کتاب خاطرات شادروان محمد ابراهیم عیفی، بنام «پیغام جاودان» چاپ شده؛
- تقریظ - به دیوان عاطفه عثمان، چاپ شده؛
- تقریظ - زمزمه های یک طبیب نامور، داکتر نبی کامیار، چاپ شده؛
- تقریظ - پیرامون کتاب «لاله رخان سرو قد»، تألیف نصیر مهرین، چاپ در سایت ها 2014 میلادی؛
- تقریظ - نظری بر کتاب «ما باشندگان دیرینه این سرزمین» تألیف ایشرداس، چاپ در سایت ها.
- تقریظ - پیرامون کتاب «چهره های جاویدان و مؤلف آن» تألیف ماریا دارو؛
- تقریظ - «هنرمندان تاریخ ساز تیاتر و خصوصیات این کتاب» تألیف ماریا دارو؛
- تقریظ - نمونه یی از تاریخ نگاری علمی، درباره کتاب «نخستین کتاب جنبش مشروطه؛ خواهی در افغانستان» تألیف پروفسور سید سعدالدین هاشمی، چاپ شده در آریانای برون مرزی؛
- تقریظ - تاثیرات ناگوار انحرافات تاریخی در تاریخ نگاری، درباره کتاب «جنبش مشروطیت در افغانستان» تألیف پوهاند هاشمی ، چاپ شده ، در آریانا برونمرزی؛
- تقریظ - کتاب «تصوف و انسان» چلچراغی در شبستان عرفان ، تألیف شرعی جوزجانی، چاپ در سایتها و کاغذ به (شکل رساله)؛
- تقریظ در کتاب: «نخستین کتاب در باره جنبش مشروطه خواهی در افغانستان» نوشته ماریا دارو
- تقریظ - یک نظرگذرا بر کتاب «تاریخ ، فرهنگ و مبارزه مردم پنجشیر»، تألیف دستگیر پنجشیری (2014 میلادی) به شکل رساله؛
- تقریظ - در کتاب «ژورنالیزم در افغانستان» تألیف مشتاق احمد کریم نوری ، چاپ نشده؛
- تقریظ - کوچه ما (داستان امین و زلیخا)، مؤلف اکرم عثمان، چاپ در سایت ها؛
- تقریظ - سه تحقیق در یک جلد کتاب، اثر میر عبدالعلی شایق هروی تحت عنوان «خطاطان و نقاشان هرات» چاپ شده؛
- نظریه پیرامون سودا های هیچستان، تبصره درباره مقاله جناب استاد رهنورد زریاب چاپ در کاروان؛
- نظریات: چندین تبصره و مقدمه درباره سلسله کتابهای بیدلستان- تألیف همنوا، ترکیه؛

تقریظ به لغت نامه داکتر فیض الله ایماق  
 تقریظ: «افغانستان تاریخ بسیار کهن دارد»، سفرنامه نیدرمایر جرمنی، مؤلف نصرالدین سلجوقی  
 چهار تقریظ بر چهار مضمون در کتاب «خشک و تر» استاد محمد سعید مشعل، چاپ در کانادا (1998 میلادی)؛  
 تقریظ - کمیدی زنان عصبی، ترجمه داکتر نعیم فرحان، چاپ شده؛  
 تقریظ - فریاد، مجموعه اشعار ساعی فاریابی؛  
 تقریظ - به تأیید متن دو کتاب ارزشمند تألیفی محترم خالد صدیق چرخ «از خاطراتم» و «برگی چند از نهفته های تاریخ افغانستان»؛  
 تقریظ - بر کتاب نقاشان نقش آفرین تألیف همایون باختریانی.  
 تبصره درباره کتاب «سلاله و دودمان ناظر محمد صفر خان»، چاپ در سایت رنگین تقریظ بر کتاب «نیم قرن با ترانه های ناشناس»؛  
 تقریظ بر کتاب «نیم قرن با ترانه های ناشناس» تقریظ دوم چاپ در کتاب (در حاشیه کتاب ناشناس ناشناس نیست)، سال 2020 میلادی، کابل  
 تقریظ بر کتاب «سلجوقیان هرات»، تألیف استاد نصرالدین سلجوقی  
 تقریظ بر کتاب «افغانستان در آینه تصویر» تألیف استاد نصرالدین سلجوقی، چاپخانه احراری، 1394 هـ ش  
 تقریظ بر کتاب «شعله در یادنامه های فرهیخته گان»، داکتر جمрад جمشید، کابل 1384 هـ ش

**یک تعداد مقالات دکتر شهرانی که در مجلات و جراید و سایت ها بطبع رسیده است:**

- تاریخچه مختصر هنر در افغانستان و کارنامه های استاد بهزاد- کاروان شماره های 22-24، امید؛ شماره های 1016 تا 1024 - نشریه زن درکانادا؛
- فردوسی و محمود از دیدگاه استاد خلیلی، افغانستان شماره های 6-7 کالیفورنیا 2000م؛
- روان شاد استاد نهضت، لمر شماره 13 کانادا 2000 میلادی؛
- یا سخن سنجیده گو ای مرد یا دانا خموش، دفاعیه «امید» شماره 259 ؛
- چوکفر از کعبه برخیزد کجا ماند مسلمانی؟ «امید» شماره 251 ؛
- شاه محمد ولیخان از احفاد شاهان بدخشان و وکیل السلطنت افغانستان چگونه بدار آویخته شد، امید شماره های 212-214 و.....؛
- یادی از جشن های نوروزی، در وطن عزیز ما افغانستان، لمر شماره 18 کانادا 2001 م؛
- باغ بابر و جشن های نوروزی و شکوه کابلستان، پیمان شماره دوم، نیویارک 1992م امید؛
- خشک و تر، اثر شادروان استاد مشعل، امید شماره 310 ؛

- بیاد بزرگمرد افغانستان شادروان استاد محمد ابراهیم عفیفی، امید شماره های 364-366؛
- هنر در افغانستان، نقاش مخترع، کاروان؛
- «خواجه لرطریقه سی» طبع در اوزبکستان 2003 میلادی (بزبان تورکی اوزبیک)؛
- سخنی چند پیرامون کتاب «زندانی خاطرات» امید، ورجینیا؛
- هزاره کیست؟ «آریانا برونمرزی» شماره 3 و 4 سویدن، 2003 میلادی؛
- نمونه از تاریخ نگاری علمی، آریانا برونمرزی، شماره دوم سویدن 2004 م؛
- زنان نامدار افغانستان و یادی از ملالی «درد دل افغان»، کالیفورنیا؛
- تاریخچه مختصر خرقة مطهره حضرت سیدالمرسلین محمد(ص)، لمر شماره نزده هم کانادا 2001 میلادی، امید شماره 421 و.....؛
- شاه عبدالله یمگی بدخشی، «فردا» شماره 13 سویدن 2000 میلادی؛
- فدرالیزم در افغانستان - امید و نشرات داخلی؛
- قیام مجاهدین تورکستان و یادنامه یی از ملا ابراهیم بیک لقی، پیمان شماره های 5 و 7 نیویارک سال 2000 میلادی؛
- گور اوغلی، فولکلور، شماره دوم و سوم، کابل 1353 هجری شمسی؛
- داستان های گور اوغلی «نقد و آرمان» جلد سوم کالیفورنیا 1996 میلادی؛
- به اداره «نقد و آرمان» (اعتراضیه) نقد و آرمان شماره 4 و 5 کالیفورنیا، 1997 م؛
- آرمان ما «پیمان» شماره اول نیویارک 1999 میلادی؛
- شاه غریب میرزا غریبی، پیمان جلد پنجم و هفتم نیویارک 2000 میلادی؛
- همایون نامه تصنیف گلبدن بیگم دختر بابرشاه، پیمان شماره اول نیویارک 1999 م؛
- شرح احوال امیر ناصرالدین سبکتگین، شماره اول 1999 میلادی نیویارک؛
- ظهیرالدین محمد بابرشاه، پیمان، جلد پنجم و هفتم، نیویارک 2000 میلادی، در کتاب سالمندان افغان، کالیفورنیا؛
- سلطان محمود غزنوی، پیمان جلد سوم و چهارم نیویارک 1999 میلادی؛
- امیر حسینی سادات غوری(ح) وفات 718 ق، آریانا برونمرزی؛
- یادنامه شاعر شوریده حال، صوفی عشقوری، لمرکانادا «درد دل افغان» کالیفورنیا؛
- دور نمای اصلاحات آینده معارف افغانستان، چاپ در جرمنی؛
- نوروز خوش آئین، درباره کتاب استاد جاوید، کاروان شماره 62؛
- محمدکریم کابلی عارف وارسته وطن یا شاعری از کابلستان، کاروان شماره 69 کالیفورنیا؛
- خاطره از قتل محمد نادرشاه خان، کاروان شماره 74 کالیفورنیا 1379 هـ؛
- بجواب نقاضای کاروان، به کمک تاجیکستان، کاروان شماره های 28 و...؛
- امیر خسرو بلخی ثم الدهلوی، کاروان، امت درایران، آریانا برونمرزی، سویدن؛
- مخفی زیب النساء، امید، ورجینیا؛

- بیگانه مگوئید مرا زین کویم، سایت ففتا؛
- تاریخچه فاکولته هنرهای زیبا، امید، ورجینیا. 2014 میلادی؛
- درباره موسسه ففتا، سایت ففتا؛
- غنی نسواری، (لمر) کابل، 1346 هـ. ش، «درد دل افغان» کالیفورنیا، (لمر) شماره 13 عقرب 1379 هـ. ش کانادا؛
- آواز خوان فراموش شده خانم آزاده ( امید) شماره 372؛
- نظریات دو هنرمند وطن که لفظاً افتراق و معنا اختلاط دارند، «کاروان» شماره های 34 و 36؛
- ملکه قلبها لئامنگیشکر، «آریانای برونمرزی» شماره های 3 و 4 سویدن، 2003م؛
- خرابات زاده یی که شهنشاه غزلخوانی بود استاد رحیم بخش، «امید» گلبرگ شماره اول استرالیا؛
- در سوگ ستاره هنر قافله سالار و شاهمرد بزمیان ابراهیم نسیم، «امید» شماره 441 و درد دل افغان.
- عبدالوهاب مددی نویسنده اول موسیقی در افغانستان، «امید» شماره 546 و گلبرگ شماره دوم، استرالیا، 2004 میلادی .
- سجاده نشین خانقاه سخی احمد خاتم، «گلبرگ» شماره 4، استرالیا، 1383 هـ.ش «امید» ورجینیا؛
- حظیره درست است، (درد دل افغان) شماره 7 و 11 سال سوم کالیفورنیا 2001 م؛
- خاطراتی از صحبت با روانشاد محمد داود خان اولین رئیس جمهور افغانستان، (امید) شماره های 192-193 و....؛
- امیر تیمور جهانگشا و جهان فرهنگ، (پیمان) بلخ؛
- وجه تسمیه قزلباش، «نور» نیویارک؛
- خاطرات و سرگذشت من در افاق و انفس، «کاروان» کالیفورنیا؛
- گلشن زیبای اشعار یا دیوان استاد قربت، «امید» شماره 393 «زرنگار» شماره 65 کانادا؛
- یادی از میرهای بدخشان «امید» شماره های 335-341، «جهش» در جرمنی و کتاب مخفی؛
- یادی از ملاعارف چیبایی، «امید» شماره های 280-281 و ضم کتاب «مخفی» هندوستان 1380 هجری شمسی؛
- گرد هم آیی های روم و تهران و ارزیابی های سازنده برای استحکام همبستگی و تفاهم همگانی ملت افغانستان، «کاروان» شماره 67 «امید»؛
- عراق آئینه تمدن اسلام، «امید» شماره 570؛
- هرکه امین نیست ایمان ندارد، دفاع از کتاب (مزارات هرات) «امید» شماره 483؛
- خطاطان و خوشنویسان هرات، اثر عبدالعلی شایق، «نوید» شماره های اول تا پنجم سال دوم، 2000 و 2001 میلادی؛



- یک نظرگذرا بر کتاب شناسنامه چپاب و چپاییان، شعله در یادنامه های فرهنگیان کابل 1384 هجری شمسی؛
- پیری و مریدی، دیوان حاجی غلام سرور دهقان، باهتمام حاجی یوسف نظری، «امید»
- مقدمه بر چاپ سوم «مزرعه دهقان»؛
- زبان Guroghly, south Asian Folklore An Encyclopedia, New York 2003، انگلیسی؛
- پیرامون سوداهای هیچستان «کاروان» شماره های 57-58 و...؛
- درامه تبار تیر، «امید» شماره 272، دفاعیه؛
- نگاهی به تاریخ بیهقی، «نوید» شماره های 6-8 کالیفورنیا، 2000 میلادی؛
- شهید محمد اسمعیل مبلغ، «امید» شماره 242؛
- سخنسرایان زبان فارسی در هند در مثال بیدل «میزان» شماره 55، دهلی 1999 (لمر) شماره 22 کانادا، 1380 هجری شمسی «کاروان» شماره 70 و چند شماره بعد از آن؛
- حکیم ناصر خسرو از دیدگاه بدخشانیان، دهلی، دانشگاه دهلی 2000 م؛
- تاریخچه مختصر فرقه اسمعیه، کانادا، 1997 میلادی؛
- سامانیان (برگی از تاریخ قلب آسیا) «زرنگار» شماره 69 کانادا، 2000 میلادی، آریانا برونمرزی، شماره سوم، سویدن 1999 میلادی؛
- سردار بیدل شناس و عارف وارسته عبدالعزیز حیرت، «درد دل افغان» کالیفورنیا؛
- نگاهی به افکار شاعر و زنده گینامه استاد صلاح الدین سلجوقی، «نوید» شماره های 2-3-4-5 «جهش»، جرمنی «میزان» دهلی، ضمن کتاب پژوهشهای ایرانشناسی، جلد 14 شماره 89 تهران 2004 میلادی؛
- غزنی و سنایی «درد دل افغان» کالیفورنیا؛
- دری یا زبان درباریان، «آریانا برون مرزی» سویدن 2005 م، «مردم افغانستان» کالیفورنیا 2005 میلادی؛
- نظام سیاسی آینده افغانستان، «امید» ورجینیا، در کتاب قانون اساسی میثاق ملی، لندن 2003 میلادی؛
- نقاش افسانوی غلام محمد میمنگی، «گلبرگ» شماره پنج، استرالیا 2005م؛
- پروفیسور غلام محمد میمنگی، «بیمان»، شماره های 3 و 4 نیویارک، 1999م؛
- غلام محمد میمنگی، «ژوندون» کابل 1975 میلادی، «امید» ورجینیا؛
- تقویم سال دوهزار و یک و یادی از استاد عبدالغفور برشنا، «امید» شماره 457؛
- ستاره درخشان هنر در افغانستان استاد غوث الدین، «امید» شماره 157؛

- استاد غلام محی الدین شبنم غزنوی، «کیوان» شماره 54 کالیفورنیا، 2002 م؛
- استاد محمد سعید مشعل، مشعلدار هنر نقاشی به رحمت حق پیوست، «امید» شماره های 305 و 308 ورجینیا، 1998 میلادی؛
- نگارستان هرات، استاد محمد سعید مشعل، احیا کننده مکتب بهزاد، «امید» شماره های 174-176-179 و 181 همچنان ضم کتاب خشک و تر، کانادا، 1998 م؛
- در رثای استاد محمد سعید مشعل علم بردار هنر نیاکان وطن، «کاروان» شماره 54 و «درد دل افغان»؛
- طراح و مبتکر بزرگ وطن استاد محمد اسرائیل رویا «لمر» شماره نهم، کانادا و «درد دل افغان»؛
- میناتوربست زبردست وطن محمد همایون اعتمادی، «امید» شماره 207، ورجینیا؛
- یادی از نقاش وطن الحاج قربان علی عزیز، «امید» شماره 156، کالیفورنیا؛
- استاد فرخ افندی، «کاروان» شماره 49 کالیفورنیا؛
- استاد عبدالغفور ربرشنا، «ژوندون»، کابل 1974 م و «کاروان» کالیفورنیا؛
- استاد خیر محمد عطایی، «ژوندون»، کابل 1974 م و «کاروان» کالیفورنیا؛
- استاد خیر محمد یاری، «ژوندون» کابل، 1974 م و «کاروان» کالیفورنیا؛
- سیمون شکور ولی، چاپ در مجله Afghanistan بزبان انگلیسی، کابل 1974 میلادی و کاروان شماره 54؛
- تاریخ مختصر معارف در افغانستان، «کیوان» کالیفورنیا، شماره های 67-57 «عرفان»؛ شماره های 1-3، کابل 1383 هـ. «آریانا برون مرزی» سویدن 2003 م؛
- محمود غزنوی از نگاه سخنوران و صاحبان، «آریانا برون مرزی» شماره 4 سویدن 2001 میلادی «امت» مشهد، 2000 میلادی؛
- دو دیوان ارزشمند از هاشم زمانی، «افغان ولس»، شماره 22، کابل 2004 م
- صفحاتی از حیات علمی پروفیسور دکتور عبدالاحمد جاوید، «امید» ورجینیا 2002 میلادی؛
- یادنامه استاد عبدالاحمد جاوید، بخاطر بزرگداشت مقام علمی استاد جاوید، کنفرانس هامبورگ 2005 میلادی و کتاب سالمندان افغان کالیفورنیا؛
- نگاهی به سیمای آریین پور و تاریخ منظوم او، «تاریخ منظوم»، امریکا 1376 هـ؛
- ده ها مقاله درباره اتحادیه سراسری هنرمندان افغانستان؛
- شاه مامه و صلصال، «آریانا برون مرزی» شماره بهاریه، سویدن، 1384 هـ ش؛

- چندکلمه درباره دیوان شگوفه بهار و نوشته های مقدمه نویس آن، «افسانه شگوفه بهار» نیویارک 1997 میلادی؛
- بزکشی فولکلور، کابل و بزبان انگلیسی در مجله آریانا؛
- تشکیل وزارت فرهنگ و هنر در حکومت محسوس است، «کیوان»، کالیفورنیا، 2001 میلادی؛
- کابل دختر «داستان»؛
- مغول دختر و عرب بچه «داستان»؛
- بی بی ماهروی کابلی «داستان»؛
- بیش از صد مقاله دیگر دکتور عنایت الله شهرانی در نشرات داخلی و خارجی چون مجله ادب، فولکلور، لمر، آریانا (نشریه انجمن تاریخ) ژوندون، پشتون ژغ، عرفان، امید، کاروان، نامه بی خراسان، افغانستان، میزان، زرنگار، لمر در (کانادا)، نوید، کیوان، مردم افغانستان، آریانا برون مرزی، پیمان، بلخ، نور، فردا، امت، درد دل افغان، افغان ولس و غیره به چاپ رسیده است.

شعر از ناجیه کریم قیومی در ستایش شخصیت علمی و هنری داکتر شهرانی:

ز شهر دلکش و زیبای «شهران» تبار رشک «مانی» نقش «ارژنگ» «شهرانی» چیره استاد سخنگوست گهر پرورده با نام و نشانی عبیری تازه افغانستان است نکو اندیش و خوب و پاک سیرت هنرستان نهاد تازه دادی بکوشید و فرا خواندش وظیفه هنرمند و ادیبان زنده کردی اثر هایش چو گنج شایگان است	ابرمردِ عزیزی از بدخشان ز آستان بزرگ علم و فرهنگ هنرمند و هنرپرور، هنر دوست نکو فرزند مام مهربانی گل خود جوش باغ و بوستان است گران گوهر ز دریای فضیلت به فرهنگ و هنر تا پا نهادی به احیای هنرهای ظریفه در این راه خدمت ارزنده کردی حبیب و ارجمند دوستان است
---	--

خدایا بخت و عمر پایداری  
 عنایت کن به این فرزانه یاری  
 «ناجیه کریم»

از مرحوم داکتر سحر مهجور در ستایش شخصیت داکتر عنایت الله شهرانی:

حَبِّذا «شهرانی» ای فرزند پُر کار هنر  
 از تو رونق یافته مضمون و آثار هنر  
 صرف تحقیق و تتبع بوده است روز و شب  
 کرده یی خود را بکلی وقف و ایثار هنر  
 نقش آثارت به ذهن هر یک از برنا و پیر  
 میکشی زحمت برای نشر افکار هنر  
 از نبوغت وحدت اهل هنر آمد پدید  
 طرح کردی انجمن آماده در کار هنر  
 تو حبیب ما و ما مشتاق همکاری به تو  
 از «سحر» صدق و صفا آید به بازار هنر  
 «داکتر سحر مهجور»

از استاد محمد اسحق ثنا در وصف داکتر شهرانی:

بُود «شهرانی» استاد سخنور  
 بود از خاندان علم و دانش  
 چو کلکش روی کاغذ می دواند  
 بود حرفش حقیقت پر ز معنا  
 پی تحقیق باشد جستجوگر  
 از آن اوراق بنویسد کتابی  
 به نقاشی و تصویر طبیعت  
 ز آثارش شمارم نام گیرم  
 هنرمند و هنر را دوست دارد  
 چه شاگردان دانا پروریده  
 بنایم خدمت ارزنده او  
 به همت آنقدر پایند و محکم  
 ز روی لطف و از راه محبت  
 به دینداری و با اخلاق نیکو  
 تعصب را ندارد دوست هرگز  
 به دوستی و وفا پایند و محکم  
 محبت های او بر من فراوان  
 منم عاجز ز اوصاف نیکویش

که آثارش درخشد همچو اختر  
 پدر دانا و مادر علم پرور  
 عجب نقشی پدید آرد بدفتر  
 بیا بر خوان آثارش تو بنگر  
 بیابد چیز خوب و ناب بهتر  
 بود هر صفحه اش ارزنده چون زر  
 ز استادان دیگر نیست کمتر  
 ز هفتاد نیست کمتر بلکه بیشتر  
 نویسد از هنر درد هنرور  
 که هر یک صاحب نام اند و سرور  
 دهد اجرش خدای عدل گستر  
 به دونان هیچگاهی خم نکرد سر  
 که خواند جمله را مثل برادر  
 ز بهتر بنده گان ذات اکبر  
 بشر خوانند چه کهتر یا که مهتر  
 به قولش نیز پایند ای برادر  
 از آن خوانم و را استاد و رهبر  
 که یک - یک درسخن آرم سراسر

«ثنا» گویم ثنا خوانم شب و روز

دهد عمر درازش حی داور

م. اسحاق ثنا  
 وانکوور - کانادا